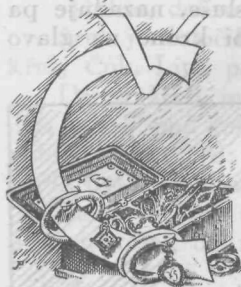

K. Fratinovec:

Dragulji.

1. Pastirji se igrajo.

eirt ure nad vasjo se vije cesta. Nad njo se pričinja redek smrekov gozd, pod njo pa je obširen občinski pašnik, porastel s praprotjo in grmovjem ysake vrste, gostim ponekod tako, da se s teža"vo preriješ skozi.

Tam okrog, pod cesto in nad cesto, so vročega poletnega dopoldne pasli pastirji. Živina je begala raztresena okoli in je v vročini silila vedno više v hladno smrečje; pastirji pa so se utaborili na Malem čelu, na vzvišeni ravnini zraven ceste, odkoder je bil razgled na vse strani, prostor pa kaj prikladen za zbirališče in igre.

V začetku te povesti so bili zbrani tamkaj štirje in so se med sabo živahno pogovarjali: Frenk, Polde, Cene in Lipe. Frenk, najstarejši med njimi, je ugledal luč sveta v Ameriki. Ko je bil star dvanajst let, se je vrnil s starši domov in je pasel krave, domače in sosedove, ker ni imel di-ugega važnejšega posla.

Frenk je bil za svoja leta majhen, pa zato nasajen in širokopleč dečko. Od vseh. njegovib. vrlin je bila menda največja ta, da se je znal imenitno raetati, še bolje pa udariti s pestjo, prav kot amerikanski boksarji. Vsak otrok je dobro premislil, preden je začel z njim resen boj. Tako si je priboril Frenk nekako poveljstvo med vaško inladino in jo je znal strahovati, kadar je bilo treba; pa tudi ukazovati je znal kakor nihče drugi.

Poleg tega pa je bil Freak tudi silno ponosen na to, da je bil že v Ameriki. Najrajši bi bil šel nazaj. Tam bi postal mesar in z očetora bi si služila lepe denarje in postala bi oba slavna ter bogata.

Pravkar pripoveduje Frenk pastirjem, kako bo klal živino in delal klobase, ko se vrne v Ameriko, in kako je to videl delati v Ameriki: celega prašiča so Trgli v žrelo velikemu klavnemu stroju, na drugi strani pa so priletele iz njega že narejene klobase. — »Kaj, fantje, ali ni to imenitno?«

Dečki so ga poslušali in mu verjeli: poslušali so z odprtimi usti, kakor da pričakujejo klobas, kdaj jim skočijo iz čudodelnega stroja naravnost v usta. Šele čez čas so se zavedli, da niso v srečni Ameriki, ki se jim je razdela kakor bajna Indija Koromandija. Radi bi bili še kaj zvedeli o Ameriki, pa Frenk ni bil več voljan, da pripoveduje.

»Pojdimo se kaplorček zakliče Lipe, najmlajši med pastirji.

>Kaj kaplorčke, razbojnike se dajmo!« vikne Cene.

»Nas je premalo!« zavrne Polde.

»Kaj pa?«

»Verigok predlaga nekdd.

»Nas je tudi premalo,« ugovarjajo drugi.

Pa se oglasi Frenk: »Veste kaj, fantje? Igrajmo se »tri kralje«. Lepa igra je to in ravno prav nas je zanjo.«

»Kako pa je to?« vprašajo drugi vsi Lkrati.

»No, če ste vsi za to igro, vas jo naučim,« dé Frenk.

»Smo, smo, smo!« potrdijo pastirji.

»Toda igra ni kar tako,« opozori Frenk.

»Vseeno, dajmo!« silijo drugi.

Dečki se primaknejo bliže k Frenku, ki jame razlagati: »Trije kralji! Vsak ima svoje posebno ime: Čik, Čok, Čuk.«

Dečki se zasmejejo, Frenk pa nadaljuje:

»Trije kralji se pričkajo med sabo, kdo je sposobnejši, da dobi na glavo krono in zavlada nad drugima dvema. Gredo do sodnika. Vsak povzdiguje sebe in toče *hiti* prvi. Sodnik jih mirno posluša, nazadnje pa reče: Naložim vam tri dela. Kdor jik izpolni prvi, dobi krono na glavo

in oblast nad drugima dvema. Če jih pa izpolnite vsi trije, ali sarao dva, sem jaz, ki bom odločil, kdo je opravil dela najbitreje in najbolje. Ste zadovoljni? — Tako je govoril sodnik. Kralji so bili zadovoljni.«

Frenk malo počaka, pogleda pastirje po vrsti in pravi:

»Vi trije boste kralji, jaz bom pa sodnik. Velja?«

»Ali kakšna dela nam naložiš?« vprašajo oni.

»Poslušajte! Prvo delo — splezati bo treba na tisiolo smTeko tamle in utrgati v njenem vrku storž, pa ga položiti pred sodnika; drugo delo — preskočiti potok nad tolmunom tja in nazaj; a tretje delo — zlesti v jamo Ledenico. Prinesti bo treba iz nje tri kapnike.«

Pastirji so bili zadovoljni in navdušeni za novo igro. Toda katero ime kdo dobi in kdo začne prvi? Frenk je odločil takole:

»Imena kraljev določi žreb, ravno tako tudi delo in red. Kdor opravi svoje prvo delo, je z njim izvršil šele tretjino naloge; čakata ga še drugi dve deli. Razumete?«

»Dobro, dobro! Žrebajmo!«

Žreb je določil imena takole: Cene je postal kralj Čik, Polde je postal kralj Čok, Lipe pa je postal kralj Čuk.

Drugi žreb je določil takole: kralj Čik dobi najprej smreko, kralj Čok potok nad tolnnmom, kralj Čuk pa janio Ledenico. In tretji žreb je določil takle red: kralj Čuk mora začeti s svojim delom prvi, za njim pride Čok, nazadnje pa Čik.

Tako je žreb izbral najmlajšega in najbojazljivejšega pastirja Lipeta ter mu velel, da mora iti prvi v temno podzemeljsko jamo.

*

Kralji so sprejeli vsak svojo nalogo in se pripravljali, da jo izvrše. Zdaj šele so se zavedeli in jasno spoznali težave in nevarnosti, ki so jih prostovoljno vzeli nase. Vsi so si dobrega ogledali tisto smreko, ki jo je bil določil Frenk, da mora nanjo splezati vsak izmed njih, če hoče dobiti čast kronanega kralja. Bila je ta smreka visoka za pet hlodov po štiri raetre, debela pa tako, da jo je bilo komaj mogoče objeti. Bila je še gladka in brez rožičkov na deblu, ker je bila okleščena za tri hlode visoko; le vrb. je bil košat in poln mladih češarkov, da so se ji šibile veje.

Tudi potok je bil blizu. S svojega počivališča so ga lahko videli. Tisti tolmun v njem je bil poleti za kopališče, zato ga je vsak dobro poznal. Desni breg je bil malo višji kot levi, zato je vsak skakač z lahkoto preskočil širjavo dveh metrov; toda nazaj, z levega na desni breg skočiti, pa že ni bilo kar tako. Malokdo je bil tej nalogi kos, in vsak izmed pastirjev je takoj sprevidel, da je ta naloga težja nego prva na smreki: na njej si moreš pomagati z nogami in rokami in se lepo počasi pomičeš navzgor. Če se utrudiš, se pa z nogami podpreš in počivaš, dokler se ne oddahneš. S tolmunom je bilo pa drugače.

Podzemeljska jama Ledenica je bila v gozdu, deset minut od Malega čela. Vedeli so pastirji zanjo in jo bolj ali manj tudi poznali. Iti tja, odlomiti v njej par kapnikov in jih položiti pred sodnika, to je bila prav za prav igrača in prijeten sprehod po senci. Toda le za tistega, ki je bil dovolj pogumen in drzen kot Frenk, ki se ni bal nobenega strahu. V Ledenici so bili namreč strahovi, in še kakšni! To vam je bil kraj groze, kamor se ni nihče od oftok upal stopiti brez spremstva. Lipe pa, ki je moral prvi tjakaj, je bil še otrok, zato se mu je zdela ta naloga najtežja. O Ledenici so si ljudje pripovedovali tako grozne stvari, da so se človeku kar ježili lasje in mu je stopal mraz v mozeg in kosii, ako je le mislil na to strašno jamo. Imenovali so jo Ledenico zato, ker je prihajala iz nje poleti mrzla ledena sapa. Več kot gotovo pa je bilo, da je bila jama znotraj vsa zalita z velikim jezerom pod TSO goro. V tem jezeru pa plavajo cudne pošasti, Tečglavi zmaji, ki puhajo iz svojih žrel tisto ledeno sapo, cla se kar kadi iz jame. Tn gorje tistemu, ki bi si drznil raotiti in dražiti te zverine v njih brlogu! Tako bi se raztogotile, da bi planile na dan 7. vso ogromno svojo zalego, raztrgale bi nesrečneža na mestu, za seboj pa bi poteenile vodo in jezero, ki bi takoj pridrla iz jame in zalila vso dolino od Karavank do Jelovice.

Ob misli na vse te govorice se je Lipe obotavljal in izgovarjal, da ne gre v jamo. Toda nič ni pomagalo. Frenk ga je srepo pogledal in mu zagrozil, da bo za mesec dni izključen iz pastirske družbe in bo moral sam pasti, če radi strahopetnosti odstopi od igre.

Tako Lipetu ni preostalo drugega, kakor da se je vdal. Počasi je hiačal proti jami. Drugi so se mu posmehovali in ga še dražili, pa mu ponujali svojo korajžo na pot.

Spotoma si je pa Lipe premislil. Sklenil je trdno, da tovariše radi tistib treh. kapnikov že kako ocigani; v jamo pa ne pojde ponje. Krave že zapodi izpred nje, kamor so se rade hodile hladit, kamene pa kod drugod odlomi, potem se pa vrne. —

Toda Lipeta je iz zadrege rešilo nekaj nepričakovanega. Ni še preteklo oetrt ure, ko pridirja Lipe ves zasopel nazaj in naznani:

»Ci-ci-cigani!«

»Cigani?« se začudijo vsi pastirji.

»Pa si se jih. zbal in ubežal?« -vprašujejo.

»Ti si dvakrat Lipe,« pravi eden.

»In v jami nisi bil?« ga vpraša drugi.

»Kako bom šel vanjo,« pravi Lipe, »če so pa cigani ravno pred njo? Pa psa itnajo, hudega in črnega, velikega ko tele.«

»Ee, rajši reci kakor slon,« ga podraži Frenk.

»Pojdi gledat, pa boš videl!« ga zavrne Lipe.

»Saj grem, takoj grem. Misliš, da se ciganov bojim ko ti. — Fantje, kdo še gre?«

»Vsi, vsi gremo!« odgovoré pastirji.

»Pojdimo!« "veli Frenk in stopi naprej.

2. Osumljeni cigani.

Pred Ledenico najdejo pastirji res tolpo cigauov. Zasedli so napol podrto kočico, stoječo tam blizu, in znosili vanjo svojo robo. Pri vходу v jamo so zažgali ogenj in pripravljali lonce, da bi kuhali. Na smrekovem štoru je sedel star in bradat cigan. Govoril je nekaj, česar pastirji niso umeli in mahal z rokami. Dva mlajša, brkata cigana sta se stiskala v polmračni jami in se menila sama zase. Četrty je pa sedel pri ognju in kadil pipo. Žensk je bilo več; vsevprek so klepetale. Največ je bilo pa otrok

Pastirji si ciganske družbe še niso dodobra ogledali, kar planejo iz goščave pred cigane štirje orožniki in zavpijejo:

»Stojte! Roke kvišku!«

Eden od njih zgrabi starega cigana na štoru, dva planeta proti duplini, zadnji pa skoči za ciganom, ki je smuknil od ognja proti koči.

Ženske in otroci zaženejo krik in vik. Črni pes renči in kaže zobe, pripravljen vsak hip za naskok. Stari cigan ga miri in pogovarja.

Orožnik, ki drži starca, ugleda pastirje, ki stoje ob strani.

»Kaj pa vi iukaj?« jih ogovori osorno.

»Živino pasemo in smo prišli cigane gledat,« odgovori pogumni Frenk.

»Stran!« ukaže strogo orožnik.

Lipe in Polde zbežita nazaj k živini, Frenk in Cene pa se potuhneta: skrijeta se vsak za svoj grm in gledata, kaj bo s cigani.

Vidita, kako sune orožnik starega cigana naprej proti duplini tako močno, da se starec opoteče. Na pomoč priskoči gospodarju pes, ki srdito zarenči in se zažene v orožnika. Ta ga pa pahne od sebe. Nato pes odskoči in se pripravi za drugi naskok. Orožnik ni čakal: hitro zgrabi samokres,

pomeri in krogla prepara psu trebuh. Milo zaječi zvesta žival, se zvije v klopčič, se parkrat zavrti pred svojim gospodarjem, nato pa omahne in se zlekne po tleh.

Staremu ciganu pridrsé po velem in brazdastem licu solze in se zajedó v razkuštrano brado.

Cigani osupnejo. Skrivnostno se menijo med sabo z znamenji, ki jih. orožniki ne razumejo. Brez odpora se dajo ukleniti, po dva in dva skupaj. Orožniki jih. potisnejo pred votlino in jih preiščejo od nog do glave. Ženske in otroke seženó v jamo in postavijo pred njo stražo.

Dva orožnika preiščeta kočico, kjer imajo cigani svojo robo. Vidi se, da nekaj iščeta. Preobrneta vse piskre, stikata med tramovjem ter brskata po tleh. in po kotih. Nejevoljna naposled zapustita kočó ter se lotita žensk in otrok. Posamič jih puščata iz jame in jih dodobra preiskujeta. A videti je, da je ves trud zastonj.

Jezni vsled tega preštejejo orožniki vso cigansko družbo in jo postavijo v vrsto. Spredaj ukleajeni možje, v sredini ženske, zadaj pa otroci. Ciganke poberó svojo robo, pa se ves spreved začne pomikati iz gozda proti cesti. Cigane vedejo v zapor.

Komaj pa cigani v spremstvu orožnikov zapuste Ledenico, že planeta Frenk in Cene izza grmov in pričneta med cigansko zapuščino še temeljitejšo preiskavo, kot so jo malo prej že napravili orožniki. Cene se zateče v uto in jo proglasi za svojo, dokler je korenito ne preišče. Frenk pa si rajši izbere prostor zunaj okrog. Vse pretakne, še poginolega psa za grmom si ogleda. Toda nikjer ničesar ne najde, kar bi bilo vredno, da se vtakne v žep. Ustavi se pred jamo in se ozira okrog sebe. Kakib. dvajset korakov v stran opazi velik brinov grm z več ravnimi vrhovi. V grmu bi mogel dobiti prikladen bičevnik — mu pride na misel.

In res, prav iz srednje korenine je zrastle najkrepkejša in najbolj ravna mladika, kot nalašč za pastirski bičevnik. Frenk pripravi nož, razmakne veje, stopi nanje in upogne mladiko, da jo odreže. Tedaj pa opazi pod korenino nekaj nenavadnega. Rdečkasto se je zasvetilo in voglato je bilo. Previdno seže po tisti stvari. Bila je usnjena škatlica pravokotne oblike. Na pokrovčku je bila koščena ploščica. obrobljena z zlatim pasom. V sredini ploščice pa sta se svetili zlati veliki črki V. G. Pokrovček je bil pritrjen k škatlici z zlatimi tečaji, na prednji strani pa so ga zapirale dragocene zaponke, ki jih. je vezala skupaj zlata igla.

Frenk je veselo presenečen vzkliknil. Pa še preden more Cene, ki je bil tam blizu, kaj opaziti, že spravi Frenk dragoceno škatlico in jo potisne v široki in globoki notranji žep svojega suknjiča. Cenetu se pa zlaže, da se je zbedel s trnom, ko je rezal bičevnik. Potem se usede na tisti štor, kjer je prej sedel stari cigan, in začne obrezovati brinjevo mladiko in hvaliti bičevnik, ki ga je dobil.

Zviti in po bogastvu hrepeneči Frenk je tako prišel do bogatega zaklada, ki so ga bili cigani nekje ukradli in v skrajni sili vrgli od sebe kot ničvredno blago. V škatli so bile dragocenosti velike vrednosti in zanje zdaj nihče drugi ni vedel ko Frenk.

(Nadaljevanje.)

